

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

ÇELİKBİLEK - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no: 27693/95)

KARAR

STRAZBURG

31 Mayıs 2005

Bu karar, AİHS'nin 44 § 2 Maddesi'nde belirtilen şartlarla kesinlik kazanacaktır, ancak şekle ilişkin değişiklik yapılabilir.

Çelikbilek -Türkiye Davasında,

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Daire),

Sn. J.-P. COSTA, *Başkan,*

Sn. I. CABRAL BARRETO,

Sn. K. JUNGWIERT,

Sn. V. BUTKEVYCH,

Sn. M. UGREKHELIDZE,

Sn. E. FURA-SANDSTRÖM, *yargıçlar,*

Sn. F. GÖLCÜKLÜ, *ad hoc yargıç,*

ile *Bölüm Sekreteri* Sn. S. DOLLÉ'in katılımı ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Heyeti olarak toplanmış, 10 Mayıs 2005 tarihinde yapılan özel görüşmeler sonucunda, bu tarihte benimsenmiş olan aşağıdaki karara varmıştır:

USULİ İŞLEMLER

1. Davanın nedeni, Türk vatandaşı olan Abdurrahman Çelikkilek'in ("başvuran"), İnsan Haklarını ve Temel Hakları Korumaya Dair Sözleşme'nin ("Sözleşme") önceki 25. maddesi uyarınca, 13 Haziran 1995 tarihinde, Türkiye Cumhuriyeti aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yaptığı başvurudur (başvuru no: 27693/95).

2. Başvuran, Londra'da görev yapmakta olan Dr. Anke Stock tarafından temsil edilmiştir. Türk Hükümeti ("Hükümet"), AİHM önündeki işlemler için bir ajan tayin etmemiştir.

3. Başvuran, erkek kardeşinin 1994 yılında Devlet memurları tarafından kaçırılıp öldürüldüğünü iddia etmiştir. Başvuran, AİHS'nin 2, 3, 6 ve 14. maddelerine başvurmuştur.

4. Başvuru, AİHS'nin 11 No.lu Protokolü'nün yürürlüğe girdiği 1 Kasım 1998 tarihinde AİHM'ye gönderilmiştir (11 No.lu Protokol'ün 5 § 2 maddesi).

5. Başvuru, AİHM'nin Birinci Dairesi'ne verilmiştir (İçtüzüğün 52 § 1 maddesi). Bu Daire içerisinde, davaya bakacak olan Heyet (AİHS'nin 27 § 1 maddesi) İçtüzüğün 26 § 1 maddesine göre oluşturulmuştur. Türkiye için seçilen yargıç Rıza Türmen davadan çekilmiştir (İçtüzüğün 28. maddesi). Bunun üzerine Hükümet, *ad hoc* yargıç olarak Profesör Feyyaz Gölcüklü'yü atamıştır (AİHS'nin 27 § 2 maddesi ve İçtüzüğün 29 § 1 maddesi).

6. AİHM, 22 Haziran 1999 tarihinde, başvurunun kabuledilebilir olduğuna karar vermiştir.

7. Başvuran ve Hükümet, esaslarla ilgili görüşlerini bildirmişlerdir (İçtüzüğün 59 § 1 maddesi). Taraflara danıştıktan sonra Heyet'in esaslarla ilgili bir duruşmanın gerekmediğine karar vermesinin ardından (İçtüzüğün 59 § 3 maddesi *in fine*), taraflar, birbirlerinin görüşlerine yazılı olarak cevap vermişlerdir.

8. 1 Kasım 2004'te AİHM, Dairelerinin içeriğini değiştirmiştir (İçtüzüğün 25 § 1 maddesi). Bu dava, yeni oluşturulan İkinci Daire'ye verilmiştir (İçtüzüğün 52 § 1 maddesi).

OLAYLAR

I. DAVA OLAYLARI

9. Kürt kökenli bir Türk vatandaşı olan başvuran, 1951 doğumlu olup Diyarbakır'da ikamet etmektedir.

A. Giriş

10. Başvuranın kardeşi Abdülkadir Çelikkilek'in öldürülmesine sebep olan olaylar, taraflar tarafından tartışılmaktadır.

11. Başvuranın anlattığı şekliyle olaylar, aşağıdaki B bölümünde yer almaktadır (bkz 12-23. paragraflar). Hükümet'in olaylarla ilgili ifadeleri aşağıdaki C bölümünde

özetlenmektedir (bkz. 24-28. paragraflar). Hükümet'in sunmuş olduğu belgesel kanıt D bölümünde özetlenmektedir (bkz. 29-46. paragraflar).

B. Başvuranın olaylarla ilgili ifadeleri

12. 9 Haziran 1994'te, başvuranın kardeşi Abdülkadir Çelikkbilek, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde (bundan sonra "Diyarbakır Mahkemesi") Savcı'ya bir ifade vermiştir. Çelikkbilek, 8 Haziran 1994'te saat 21:30'da, askeri bir operasyon sırasında Amber Yılmaz adında birinin üç katlı bir evin çatısından düştüğünü duyduğunu belirtmiştir. Çelikkbilek ayrıca, Yılmaz'ın eşi Fethi Yaşar'ın bir PKK¹ üyesi olduğunu ve Yaşar'ın PKK üyesi olmaktan dolayı şu an 36 yıllık hapis cezasını yerine getirdiğini duymuştur. Çelikkbilek son olarak, Yılmaz ile PKK arasındaki bağlantılardan haberi olmadığını belirtmiştir (bkz 30. paragraf).

13. Bu ifadeyi verdikten sonra, Abdülkadir birçok kez takip edilmiştir. Kasım 1994'te Abdülkadir Çelikkbilek'in eşi Aynur Çelikkbilek, eşinin nerede olduğu hakkında kendisine sorular soran iki polis tarafından ziyaret edilmiştir.

14. 14 Aralık 1994'te, 11:00 sularında, Abdülkadir Diyarbakır merkezdeki Esnaflar Kahvehanesine gitmiştir. Gittikten yaklaşık on dakika sonra, içinde dört sivil polisin bulunduğu beyaz bir Renault araba kahvehanenin önünde durmuştur. Türkiye'nin güneydoğusunda, bu tür bir arabanın sivil polis memurları tarafından kullanıldığı yaygın olarak bilinmektedir. İki polis kahvehaneye girerken, diğer ikisi arabada kalmıştır. Bu iki polis memuru, daha önce eşinin nerede olduğu hakkında Aynur Çelikkbilek'i sorgulayanlardı. Silahlı oldukları için, bu iki kişinin polis olduğu açıktı. Yalnızca güvenlik güçleri üyeleri, Diyarbakır'daki bir kahvehaneye ateşli silahlarla girebilirlerdi. Başvuranın kardeşi kahvehaneden ayrılırken, iki polis memuru da kahvehaneden ayrılmıştır. Kahvehanenin dışında, iki polis memuru Abdülkadir'i kollarından tutup, orada bekleyen beyaz Renault'un içine sokmaya zorlamışlardır. Kahvehanede bulunan herkes bunu görmüştür. Araba, Diyarbakır Emniyet Amirliği yönüne gitmiştir. İki polis memuru Abdülkadir'i götürürken kahvehanede bulunan iki kişi, daha sonra başvurana bu olaydan bahsetmiş ve kardeşini kaçıran kişilerin kesinlikle polis olduklarını eklemiştir.

15. 15 Aralık 1994'te, başvuran olay hakkında kendilerini haberdar etmek için, İnsan Hakları Derneği'nin Diyarbakır Şubesine gitmiştir. Başvurana Diyarbakır Mahkemesi'ndeki Savcılığa dilekçe yazması tavsiye edilmiştir. Bunun üzerine başvuran dilekçe vermek için Diyarbakır Mahkemesi'ne gitmiştir. Ancak, mahkeme binasının kapısındaki polis, kardeşinin isminin listelerinde olmadığını söylemiştir. Başvuran, ilerleyen günler içinde birçok kez Diyarbakır Mahkemesi'ne gitmiş ve kardeşi hakkında bilgi alma girişimleri başarısız olmuştur.

16. 21 Aralık 1994'te saat 7:30 civarında, üç polis memuru başvuranın evine gelmiş ve başvurana kardeşinin yaralı olduğunu ve hastaneye götürüldüğünü söylemişlerdir. Polis memurları başvuranı arabalarına aldıklarında, kardeşinin cesedinin Diyarbakır'daki Mardinkapı mezarlığının dışında bulunduğunu söylemişlerdir. Başvuran, polis memurlarıyla birlikte kardeşinin cesedinin bulunduğu yere gitmiştir. Polis orada başvuranı aramıştır. Cesedinin cebinden Diyarbakır Mahkemesi Savcısına yazılan dilekçeyi almışlardır. Başvuranın istemesine rağmen, polis memurları geri vermeyi reddetmiştir. Başvuran,

¹ Kürdistan İşçi Partisi

kendisinin Türk makamları aleyhinde açabileceği davaları zayıflatmak için, polis memurlarının dilekçeyi geri vermeyi reddettikleri kanısındadır.

17. Başvuranın kardeşinin cesedi, Mardinkapı mezarlığının yanındaki çöp yığınının üzerinde duruyordu. Cesedinin her yanından işkence izlerini görebilmek mümkündü. Ayak tabanlarının derisi kerpetenle çekilmiş gibi görünüyordu. Kolları, bacakları ve başı kalın bir şişle şişlenmiş gibi görünüyordu. Bütün vücudu siyah ve mordu, boğazında izler vardı.

18. Polis, başvurana kardeşinin cesedini gösterdikten sonra, kardeşinin evine gitmek üzere başvurunu arabaya almıştır. Polis burada ev araması yapmış ve bu arama sırasında başvuran, polis radyosundan Savcının kardeşinin cesedini görmeye gitmek üzere olduğunu duymuştur. Polis, Savcıya katılmak için aramayı durdurmuştur. Başvurunu yanlarında götürmüşlerdir. Savcı, başvurana hiçbir şey sormamıştır. Polis, cesedin yerini kaydetmiş ve cesedi Devlet Hastanesi morguna götürmüştür. Başvuran da bir polis arabasıyla morga götürülmüştür. Morga giderken, arabadaki bir polis, başvurana Tepecik'teki bütün köylülerin yollarda aynı şekilde öleceğini söylemiştir.

19. Morgta, diğer bazı polis memurları, başvurana köy korucularının Tepecik köyünü yaktıklarını ve kardeşini öldürenlerin büyük ihtimalle aynı köy korucuları olduğunu söylemişlerdir. Başvuran, köy korucularının kardeşini öldürdüklerine inanmadığı cevabını vermiş ve eğer köy korucuları kardeşini öldürmüş olsalardı, buna polisin yardım etmiş olacağını eklemiştir. Polis memurları, başvuranın ölen kardeşinin kızı Leyla'nın, babasını polisin öldürdüğünü düşündüğü cevabını vermişlerdir. Başvurana Leyla ile aynı şeyi düşünüp düşünmediği sorulduğunda, başvuran aynı şeyi düşündüğünü söylemiştir.

20. Morgta başvuranın kardeşinin cesedine otopsi yapılmıştır. Başvuran, doktora kardeşinin boynundaki izleri sormuştur. Doktor, kardeşi öldükten sonra boynunun çevresinden bir şey geçmiş olabileceğini ve cesedinin bununla sürüklenmiş olabileceğini söylemiştir. Otopside sonra ceset gömülmek üzere bırakılmıştır.

21. Başvuran morgtayken, bir başka polis takımı, ev aramasını bitirmek için başvuranın kardeşinin evine geri dönmüştür. Bu polis memurları Leyla'ya, babasının polise içinde büyük ihtimalle ateşli silah olan bir paketi olduğunu söylediğini bildirmiş ve Leyla'dan paketi kendilerine vermesini istemişlerdir. Başvurana göre, bu soru, güvenlik güçlerinin aslında kardeşini yakaladıklarını ve sorgulayıp işkence yaptıktan sonra öldürdüklerini göstermekteydi. Aynı gün, Mardinkapı Polis Karakolunda başvuranın ifadesi alınmıştır (bkz. 37. paragraf).

22. Söz konusu olaylardan bir süre önce, başvuranın büyük oğlu Fesih PKK'ya katılmıştır. Başvuran bunu gizlemeyi başarmıştır. Ancak, kardeşinin ölümünden on gün sonra, terörle mücadele şubesinden olduğunu söyleyen Cevat adında bir kişi başvuranın evine gelmiştir. Cevat, başvurana oğlunun PKK'ya katıldığını söylemiş ve başvurandan oğlunun ne zaman eve geldiğini güvenlik güçlerine bildirmesini istemiştir. Başvuran böylece, kardeşinin işkence altındayken güvenlik güçlerine Fesih'ten bahsettiğine ikna olmuştur.

23. Haziran 1996'da başvuran, Diyarbakır'da yolda yürürken Devlet ajanları tarafından kaçırılmıştır. Bir arabaya bindirilmiş, görmesi ve konuşması engellenmiştir. Devlet ajanlarının orada kendisini vurmak istedikleri kırsal bir alana götürülmüş, ancak daha sonra bu ajanlar fikirlerini değiştirmişler ve başvurunu 14 aylık hapis sürecinden önce 31 gün boyunca alıkonduğu Diyarbakır'daki suçüstü bürosuna götürmüşlerdir. Başvuran, gözaltında

bulunduğu sırada birkaç kez tehdit edilmiştir. Tehditler, “Oğlunun ya da kardeşinin yolundan gitme. Yoksa seni de öldürürüz” şeklindeydi. Bu tehditler, Hükümet’in başvuranın kardeşinin kaçırılmasından ve öldürülmesinden doğrudan sorumlu olduğuna başvurunu daha çok inandırmıştır.

C. Hükümet’in olaylarla ilgili ifadeleri

24. 21 Aralık 1994’te saat 07:30 civarında, yoldan geçen kişiler, Mardin Kapı Polis Karakolu’na Diyarbakır’daki Mardinkapı mezarlığının yanında bir kişinin yatmakta olduğunu bildirmişlerdir. Bu bilgi üzerine, polis memurları elleri sırtına doğru bağlanmış bir ceset bulmuşlardır. Ceset, mezarlığın yanındaki bir çöp yığınının üzerinde bulunmaktaydı. Polis, cesedin üzerinde Abdülkadir Çelikbilek adına bir kimlik bulmuştur.

25. Polisten haber aldıktan sonra, sorumlu savcı Mehmet Tiftikçi ile Dr. Lokman Yavuz olay yerine gelmişlerdir. Ayırt edilemedikleri için incelenemeyen ayak izleri bulunmuştur. Hiçbir kavga izi görülmemiştir. Tekerlek izleri incelenmiş, ancak cesedin bulunmasından sonra oluştukları görülmüştür. Olay raporu tutulduktan ve cesedin yerini gösteren bir kroki hazırlandıktan sonra, ceset morga götürülmüştür.

26. Cesedin üzerinde bulunan kimlik kartına dayanarak, ölen kişinin ailesiyle iletişime geçilmiştir. Ölen kişinin kardeşi Abdurrahman Çelikbilek morga getirilmiş ve cesedin kardeşi Abdülkadir’e ait olduğunu tespit etmiştir. Bunun ardından otopsi yapılmıştır.

27. 21 Aralık 1994’te verdikleri ifadelere göre, başvuran ve ölen kişinin eşi Aynur, Abdülkadir’i kimin öldürmüş olabileceğini bilmemekteydiler. Hiçbir düşmanları olmadığını belirtmişlerdir. Başvuran ayrıca, bildiği kadarıyla kardeşinin 12 Eylül 1980 darbesinden sonra, ateşli silah kaçakçılığında dolayı alıkondüğünü açıklamıştır. Ölen kişinin dul eşi de, eşini öldüren kişi ya da kişiler aleyhinde şikayette bulunmak istediğini ifade etmiştir. Bu cezai şikayet, resmi olarak 28 Aralık 1994 kayıtlıdır.

28. Savcı, şu an hala beklemede olan 1994/9249 dosya numaralı bir soruşturma başlatmıştır. Savcı, polis makamlarından, kendisini bu soruşturmaya ilgili olarak düzenli bir şekilde bilgilendirmesini istemiştir.

D. Hükümet’in sunduğu yazılı delil

29. Aşağıdaki bilgiler hükümetin sunduğu belgelerden alınmıştır.

30. 9 Haziran 1994’te Diyarbakır Mahkemesi Savcısı tarafından başvuranın kardeşi Abdülkadir Çelikbilek’in ifadesi alınmıştır. Çelikbilek, önceki gün saat 09:30’da gerçekleştirilen bir askeri operasyon sırasında, Amber Yılmaz adında bir kadının üç katlı bir evin üstünden düştüğünü duyduğunu belirtmiştir. Çelikbilek ayrıca, Anbara’nın eşinin PKK üyesi olması nedeniyle 36 yıllık hapis cezasını çekmekte olduğunu duyduğunu ifade etmiştir. Bildiği kadarıyla, Anbara PKK üyesi değildi.

31. 21 Aralık 1994’te saat 07:45’te, bir emniyet amiri yardımcısı ve bir polis memuru, bir olay yeri tespit tutanağı hazırlamıştır. Bu rapora göre, aynı gün saat 07:30’da, bazı kişiler Mardinkapı mezarlığının yanındaki yolun kenarında bir kişinin yatmakta olduğunu gördüklerini polise bildirmişlerdir. Polis olay yerine geldiğinde, sağ tarafta, mezarlığın duvarıyla yol arasında donmuş bir erkek cesedi bulmuşlardır. Ceset, mezarlığın girişinden

yaklaşık 150-200 m. uzaklıkta bulunmaktaydı. Ölen kişinin elleri, giymiş olduğu paltonun kemeriyle arkaya doğru bağlanmıştı. Ceset üzerinde bulunan kimlik kartına göre, ölen kişi Abdülkadir Çelikkalek'ti. Olay yerinde hiçbir kanıt bulunmamıştı.

32. Aynı gün saat 09:00'da polis memurlarının cesedin yerini göstermek için hazırladıkları bir taslakta, ölüm sebebinin boğulma olduğu kaydedilmiştir.

33. Aynı gün hazırlanan bir diğer olay yeri tespit tutanağına göre, görevli Savcı ve patolog, "uzun bir telle boğulmuş" olan kişinin cesedini incelemiştir. Cesedin yanında çok sayıda ayak izi gözlemlenmiştir. Bununla beraber, sayıları çok fazla olduğundan ve hepsi birbirine karıştığından, bu ayak izlerinin kalıpları yapılmamıştır. Aynı şekilde, cesedin yanında görülen tekerlek izlerinin de kalıpları yapılmamıştır, çünkü bu izlerin "olayla hiçbir ilgisi olmayan" araçlara ait olduğu sonucuna varılmıştır. Olay yerinde hiçbir kavgalı izi görülmemiştir. Ayrıca, cinayetin fail(ler)i hakkında ipucu verebilen hiçbir kanıt rastlanmamıştır. Bu raporda ayrıca, cesedin daha önce polis tarafından resminin çekildiği belirtilmiştir. Savcı, cesedin otopsi için Diyarbakır Devlet Hastanesi morguna gönderilmesi talimatını vermiştir.

34. Otopsi raporuna göre, ceset aynı gün saat 09:30 civarında hastaneye götürülmüştür. Kardeşinin cesedi geldiğinde, başvuran hastanede bulunmaktaydı. Başvuran, kardeşinin kimliğini tespit etmiş, kardeşinin sekiz gündür kayıp olduğunu ve bu süre içinde ailesinin aramalarının başarısızlıkla sonuçlandığını ifade etmiştir. Başvuran, kardeşini kimin öldürmüş olabileceğini bilmediğini eklemiştir.

35. Savcı, rigor mortisin (ölümden sonra vücudun katılaşması) başlamış olduğunu gözlemlenmiştir. Aynı zamanda, yüzde ve gövdede çok sayıda yara ve ekimoz görülmüştür. Doktor, bu yaralardan bazılarının üç gün önceden, bazılarının ise altı ila on iki gün önceden kaldığı sonucuna varmıştır.

36. Doktor tarafından gerçekleştirilen tam otopsiye göre, ölüm sebebinin mekanik asphyxiation (nefes alamama) olduğu saptanmış ve öldürmenin kasıtlı olduğu sonucuna varılmıştır. Doktor, rigor mortisin başlamış olduğunu göz önüne alarak, ölümün yaklaşık 10-15 saat önce gerçekleştiği sonucuna varmıştır. Otopsinin sonunda, cesedin bir kez daha fotoğrafı çekilmiştir. Savcı, gömme izni çıkarmış ve polis memurlarına kapsamlı bir araştırma gerçekleştirmeleri talimatını vermiştir.

37. 21 Aralık 1994'te saat 15:30'da, Mardinkapı Polis Karakolunda, emniyet amiri tarafından başvuranın bir ifadesi daha alınmıştır. Başvuran, kardeşinin 14 Aralık 1994 akşamı evine dönmediğini ifade etmiştir. Başvuran ertesi gün, kardeşinin sık sık gittiği kahvehaneye gitmiş ve oradaki kişilere kardeşini görüp görmediklerini sormuştur. Oradaki kişiler, önceki gün dört kişinin kahvehaneye geldiğini ve kahvehanede oturmakta olan Abdülkadir'in yanına gittiklerini söylemişlerdir. Daha sonra dört adam ile birlikte Abdülkadir kahvehaneden ayrılmış ve beyaz bir station vagon Renault arabaya binip gitmişlerdir. Aracın plaka numarası "belirgin" değildi. Başvuran, kahvehanedeki kişilerin kendisine anlatmış oldukları bu olayın doğruluğu ne kadar yansıttığını bilmediğini ifade etmiştir. Başvuran ayrıca, Diyarbakır Mahkemesi Savcısına bir dilekçe vermeye çalıştığını, ancak bunun kabul edilmediğini belirtmiştir. Başvuran, özellikle şüphelendiği birisi olmadığını ve ailenin hiçbir düşmanı bulunmadığını eklemiştir. Başvuran son olarak, kardeşinin silahlarla ilgili bir suçtan dolayı 1980'den sonra hapis cezası çektiğini ifade etmiştir.

38. Aynı gün, Mardinkapı Polis Karakolu emniyet amiri, başvuranın ölen kardeşi Abdülkadir'in dul eşi Aynur Çelikkilek'in ifadesini almıştır. Çelikkilek, 14 Aralık 1994'te saat 11:00 civarında eşinin evlerinden ayrıldığını belirtmiştir. Eşi akşam eve dönmeyince, Çelikkilek kayınbiraderi olan başvuranı haberdar etmiş ve ondan eşini bulması için gerekli soruşturmaları yapmasını istemiştir. Bütün çabalara rağmen, eşini bulamamışlardır. Çelikkilek'in özellikle şüphelendiği bir kişi yoktu ve ailenin hiçbir düşmanı bulunmamaktaydı. Başvuran, Çelikkilek'e eşinin beyaz Renault marka bir arabayla kahvehaneden götürüldüğünü söylemiştir. Çelikkilek Savcıdan, eşini öldüren kişilere karşı cezai takibat başlatmasını istemiştir.

39. Son olarak, 21 Aralık 1994'te Mardinkapı Polis Karakolu emniyet amiri, Diyarbakır Emniyet Amirliğine, yetkisi altındaki bölgede bulunan ceset hakkında bilgi verdiği bir rapor yollamıştır. Mardinkapı Polis Karakolu emniyet amiri, bu rapora iki ifadeyi (bkz. 37-38. paragraflar), olay yeri tespit tutanaklarını ve aynı gün hazırlanan taslakları (bkz. 31-33. paragraflar) eklemiştir.

40. Bu raporun ve eklerinin, aynı öldürülme olayına ilişkin soruşturma başlatan Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı'na gönderildiği görülmektedir. Soruşturmaya 1994/9249 numarası verilmiştir.

41. 23 Aralık 1994 tarihinde, Cumhuriyet Savcısı, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne öldürme olayının faili/faillerini arama talimatı vermiştir.

42. 6 Ocak 1995 tarihinde, Savcı bu talimatını yinelemiş ve 20 Aralık 2014 tarihinde yasal süre sınırlaması bitene değin bütün muhtemel gelişmelerden üç ayda bir haberdar edilmeyi talep etmiştir. Savcı, 1 Ocak 1996, 28 Şubat 1996 ve 29 Mart 1996 tarihlerinde, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne verdiği talimatını tekrarlamıştır.

43. 20 Haziran 1996 tarihinde, Ankara Emniyet Genel Müdürlüğü, 10 Haziran 1996 tarihinde Dışişleri Bakanlığı'nın talebine cevaben olduğu anlaşılan bir yazıyı anılan Bakanlığa göndermiş, akabinde Ankara Emniyet Genel Müdürlüğü'nden "AİHM'ye başvurmuş olan Abdurrahman Çelikkilek'in merhum erkek kardeşinin sahtecilik ve uyuşturucu satışıyla ilgisi olduğunu gösterir suç kayıtlarını Dışişleri'ne göndermesi" talep edilmiştir. Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen yazıya göre, Abdülkadir Çelikkilek 1985 ve 1986 yıllarında uyuşturucu satmak ve sahtecilik suçlarından kovuşturulmuş ve hapsedilmiştir.

44. 1 Aralık 1996 tarihinde, Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı'na, Mardinkapı Polis Karakolu komiseri tarafından cinayet faillerini aradıkları fakat bulamadıkları bilgisi verilmiştir.

45. 6 Aralık 1996 tarihinde bir polis memuru, Mardinkapı Polis Karakolu'na cinayet faillerini aradıklarını ancak bulamadıklarını bildirmiştir.

46. Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı, 6 Aralık 1996, 6 Ocak 1997, 13 Ağustos 1997 ve son olarak 15 Mart 1999 tarihlerinde Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne verdiği talimatları yinelemiştir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMASI

47. İlgili iç hukuk ve uygulaması *Tepe- Türkiye* davasında ortaya konulmuştur (no. 27244/95, §§115-122, 9 Mayıs 2003).

HUKUK

I.HÜKÜMET'İN ÖN İTİRAZI

48. AİHM, 22 Haziran 1999 tarihli kararında, sözkonusu cezai soruşturmanın AİHS kapsamında etkili olarak görülüp görülemeyeceği sorusunun, başvuranın şikayetleri ile yakından bağlantılı olduğu ve esaslara eklenmesi gerektiği kanısında olduğunu hatırlatır. Bu konuyla ilgili olarak taraflarca sunulan argümanları dikkate alarak AİHM, bu hususu, başvuranın AİHS'nin 2. madde kapsamında yaptığı şikayetinin konusunu incelerken ele almasının uygun olacağı kanısındadır (bkz. aşağıdaki 79-94. paragraflar).

II. AİHM'İN KANITLARI DEĞERLENDİRMESİ VE OLAYLARI BELİRLEMESİ

A.Tarafların görüşleri

1.Başvuran

49. Başvuran, AİHM'nin, hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde, erkek kardeşinin polis tarafından kasten öldürüldüğü sonucuna varması için yeterli kanıt bulunduğunu öne sürmüştür. Başvuran, AİHM'nin dikkatini, yerel makamların gerektiği gibi bir soruşturma yürütmemesine ve Hükümet'in AİHM tarafından talep edilen bazı kilit belgeleri vücuda getirmemesine çekmiştir. Bu noksanlıklar, başvurana göre, katilleri korumak için bir örtbasa işaret etmektedir.

50. Başvuran, AİHM'nin, erkek kardeşinin hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde polis gözetiminde öldürüldüğü hususunda tatmin olmaması halinde, bunun, olasılıklar dengesi temelinde mütalaa edilmesinin gerektiğini; ki bunun da, kendisinin öne sürdüğü üzere, gözetiminde ölüm vakalarında uygun test olduğunu belirtmiştir. Erkek kardeşinin ailesi değil, yalnızca makamların görevleri ve kaynakları, erkek kardeşinin ölümünün sebebine dair kanıt elde edecek konumda idi. Aile, etkili bir soruşturma yapılması hususunda makamlara bağımlı idi. Ancak, soruşturma oldukça yetersizdi, dolayısıyla, sorumlu yetkililerin noksanlıklarının bir sonucu olarak, ailenin daha fazla kanıt vücuda getirecek durumu olmamıştır.

II.Hükümet

51. Hükümet, Abdülkadir Çelikkilek'in güvenlik güçlerince öldürüldüğüne ilişkin hiçbir kanıt bulunmadığını öne sürmüştür. Görüşlerini desteklemek amacıyla, Hükümet, başvuranın Savcı'ya verdiği ifadelerle Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na verdiği başvuru formundaki iddiaları arasında ciddi çelişkiler olduğunu öne sürmüştür. Özellikle, başvuran, başvuru formunda ortaya konulan iddiaları Savcı'nın dikkatine arzetmemiştir. Ancak Komisyon, başvuruyu Hükümet'e bildirdiğinde yetkililer bu iddialardan haberdar olmuştur.

52. Ayrıca, başvuranın kahvedeki kişilerden elde edildiği iddia edilen bilgi dolaylı idi ve kati olarak görülemezdi. Başvuran Diyarbakır Mahkemesi'ne başvurmak üzere gittiğinde, orada kendisine erkek kardeşinin tutuklanmadığı bildirilmiştir.

53. Başvuranın sabıka kayıtlarından, geçmişte kendisine yönelik narkotik ve sahtecilik suçlarından cezai soruşturma açıldığı görülmüştür. 5 Kasım 1986 tarihinde, uyuşturucu kaçakçılığı örgütünü kurmak ve eroin bulundurmaya iştirak ettiği iddiasına ilişkin olarak yakalanmış ve tutuklanmıştır. Dolayısıyla, başvuranın erkek kardeşinin öldürülmesinin mafya tipi kan davasından kaynaklanmış olması mümkündür.

54. Hükümet ayrıca, İçişleri Bakanlığı tarafından temin edilen bilgiye göre, PKK'ya mensup olmaktan ötürü başvurana yönelik soruşturma açılmış olduğunu ve oğlu Fetih'in bu örgütün faal bir üyesi olduğunun belirlendiğini ileri sürmüştür.

55. Buna ek olarak, başvuran, 1996 yılında PKK'ya yönelik bir operasyon esnasında sorguya çekilmiş ve tutuklu yargılanmıştır. PKK'ya mensup olduğu gerekçesiyle kendisine yönelik cezai işlem başlatılmıştır. Diyarbakır Mahkemesi, bu işlemler sırasında tutuklanması talimatını vermiştir.

B. Madde 38 § 1 (a) ve AİHM'nin vardığı sonuçlar

56. Kanıtları değerlendirmeye geçmeden önce, AİHM AİHS'nin 34. maddesi kapsamındaki kişisel başvuru sisteminin etkili olarak işleyebilmesi açısından, başvuruların gerektiği gibi ve etkili olarak incelenmesinin mümkün kılınması için Devletlerin, bütün gerekli imkanları sunması gerektiğini tekrarlar (bkz. *Tanrıkulu – İngiltere* [BD], no. 23763/94, § 70, AİHM 1999-IV). Bir başvuranın, Devlet görevlilerini, kendisinin AİHS haklarını ihlal etmekle suçladığı hallerde, belirli durumlarda yalnızca sorumlu Hükümet'in bu iddiaları doğrulayan veya reddeden bilgiye erişimi olması, bu tür davalara ilişkin işlemlerin özünde yer alır. Tatmin edici bir açıklama yapmaksızın Hükümet'in elindeki bilgiyi sunmaması, yalnızca başvuranın iddialarının temeli olduğuna dair çıkarımların ortaya çıkmasına sebep olmakla kalmaz, aynı zamanda sorumlu Devlet'in AİHS'nin 38 § 1 (a). maddesi kapsamındaki yükümlülüklerine bağlı kalma seviyesine dair olumsuzluk yansıtabilir (bkz. *Timurtaş – Türkiye*, no. 23531/94, §§ 66 ve 70, AİHM 2000-VI).

57. Bu bağlamda, AİHM, Hükümet'in, AİHM'nin bilgi ve belge taleplerine verdiği yanıtla ilişkin birkaç hususu dikkatle not etmiştir. Spesifik belgelere ilişkin olarak yapılan taleplerden ayrı olarak, Hükümet'ten birkaç kez dava dosyasının tamamını sunması da talep edilmiştir.

58. Yerel soruşturma dosyasına ilişkin olarak, AİHM, kendisinin 2 Temmuz 1999 tarihinde Hükümet'ten dava dosyasının tümünü sunmasını talep ettiğini gözlemler. Hükümet cevaben "AİHM'nin talep ettiği, dava dosyasındaki, Hükümet görüşlerinin eklenmediği, birkaç belgeyi" AİHM'ye göndermiştir. Daha sonra AİHM, Hükümet'ten kendilerine o tarihe kadar gönderilen belgelerin, başvuranın erkek kardeşinin ölümüne yönelik soruşturmaya ilişkin tam dava dosyası olup olmadığını teyit etmesini talep etmiştir. Bu soruya hiçbir yanıt alınmamıştır.

59. Her halükarda, AİHM, Hükümetçe sunulan belgelerin, tam soruşturma dosyası olmadığını gözlemler. Yukarıda özetlenen belgelerden, yerel soruşturma dosyasındaki birkaç belgenin, ne Komisyon'a ne de AİHM'ye gönderildiği görülmektedir.

60. İlk olarak, 21 Aralık 1994 tarihli olay yeri raporu ve tam otopsi raporu (bkz yukarıdaki 33. ve 36. paragraflar) başvuranın kardeşinin bedeninin, hem bulunduğu yerde

hem de otopsi esnasında fotoğrafının çekildiği açıktır. Bu fotoğrafların hiçbiri AİHS kurumlarına gönderilmemiştir.

61. İkinci olarak, Dışişleri Bakanlığı'nca Ankara Emniyet Genel Müdürlüğü'ne 10 Haziran 1996 tarihinde (bkz. yukarıdaki 43. paragraf) gönderilmiş olan ve başvuranın merhum kardeşinin geçmişteki suç faaliyetlerine ilişkin bilgi istenen yazı, AİHS kurumlarına gönderilmemiştir.

62. Son olarak ve daha önemlisi, AİHM, 2 Temmuz 1999 tarihinde Hükümet'ten özel olarak Diyarbakır'da Aralık 1994 tarihinin bütün tutukevi kayıtlarının sunulmasını talep edildiğini gözlemler. 17 Eylül 1999 tarihinde AİHM'nin, sözkonusu gözaltı kayıtlarını sunulmasına ilişkin yaptığı hatırlatmaya rağmen, Hükümet bu kayıtları göndermemiştir. Ancak, Hükümet, AİHM'ye gönderdiği 23 Şubat 2000 tarihli görüşünde, AİHM'nin 17 Eylül 1999 tarihli talebi gereğince, yetkili mercilerin Diyarbakır'daki tutukevlerinin kayıtlarını incelediğini ve Abdulkadir Çelikkalek'in Aralık 1994'te tutuklanmadığının belirlendiğini öne sürmüştür. Ancak Hükümet, gözaltı kayıtlarını, görüşüne eklememiştir.

63. AİHM, Hükümet'in, AİHM'nin ilgili belge ve bilgi talebine verdiği cevaptaki noksanlıklarına ilişkin herhangi bir açıklama getirmediğini gözlemler. Dolayısıyla, Hükümet'in bu husustaki tutumundan çıkarımlar elde edebileceğini tespit etmiştir. Ayrıca, sorumlu Hükümet'in AİHS işlemlerinde göstereceği işbirliğinin önemine atıfta bulunarak (bkz. yukarıdaki 56. paragraf), AİHM, AİHS'nin 38 § 1 (a). maddesindeki olayları belirlemede AİHM'ye gerekli tüm olanakları temin etme yükümlülüğünü yerine getirmediğini tespit etmiştir.

C. AİHM'nin olayları değerlendirmesi

64. Başvuran, erkek kardeşinin sivil polisler tarafından 14 Aralık 1994 tarihinde götürüldüğünü ve akabinde onlar tarafından öldürüldüğünü ileri sürmüştür.

65. Hükümet, kaçırma olayına herhangi bir Devlet görevlisinin karışmasını ve akabinde başvuranın öldürülmesini inkar etmiş ve öldürmenin mafya tipi kan davasından kaynaklandığını öne sürmüştür.

66. Kanıtları değerlendirirken, AİHM genel olarak "hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde" kanıt standardını uygulamıştır (bkz. *İrlanda – İngiltere*, 18 Ocak 1978 kararı, Seri A, no. 25, ss. 64-65, § 161). Bu tür bir kanıt, olaylara ilişkin yeteri kadar güçlü, açık ve birbiriyle bağlantılı çıkarımların veya benzeri çürütülmemiş karinelerin bulunmasıyla edinilebilir. Olayların tamamının veya büyük bir bölümünün, gözaltında kendi kontrollerinde olan kişilerin durumunda olduğu gibi, yetkililerin kendi bilgileri dahilinde olduğu hallerde, tutukluluk halinde gerçekleşen yaralanmalarla ve ölümle ilgili olarak güçlü maddi karineler ortaya çıkacaktır. O durumda, kanıt külfetinin, tatminkar ve ikna edici açıklama temin etmek açısından yetkililere ait olduğu görülebilir (bkz. *Salman – Türkiye* [BD], no. 21986/93, AİHM 2000-VII, § 100).

67. AİHM, halihazırda, Hükümet'in AİHM'ye ilgili gözaltı kayıtlarını sunmadığını not etmiştir (bkz. 62. paragraf). AİHM'ye göre, sözkonusu kayıtlar başvuranın iddialarının doğruluğunun sınanmasına çok büyük önem teşkil edecekti (yukarıda anılan *Tepe* davası, §§ 48 ve 163).

68. AİHM ayrıca, Hükümet'in gözaltı kayıtlarının soruşturma yetkililerinin dikkatine arzedildiğini gösterecek herhangi bir belge veya bilgi sunmadığına işaret eder. Özellikle, sözkonusu raporlara, başvurana Diyarbakır Mahkemesi'nde başvuranın erkek kardeşinin polis tarafından tutuklandığı bilgisini veren polis memurunun (bkz. yukarıdaki 15. ve 52. paragraflar) veya soruşturmada sorumlu Cumhuriyet Savcısı'nın (bkz. yukarıdaki 40. paragraf) danıştığını gösteren hiçbir kanıt bulunmamaktadır. Bu koşullarda, ne başvuran ne de AİHS kurumlarının, Hükümet'in işbirliği olmadan bu belgelere erişim imkanı olmamıştır.

69. AİHM, iddialarını kanıtlamak için, başvuranın kendisinden mantıken ve gerçekçi olarak beklenebilecek her şey yaptığı kanısındadır. Bu davanın koşulları çerçevesinde, AİHM, kanıtların Hükümet'in elinde olduğundan hareketle, başvuranın, iddialarını desteklemek için yeterli kanıt sunmadığı sonucuna varmanın uygun olmadığını tespit etmiştir. Bu safhada, AİHM, bir başvuran tarafından yapılan iddiaları doğrulayacak veya reddedecek bilgiye erişime yalnızca sorumlu Hükümet'in sahip olduğu durumda, tatminkar bir açıklama yapmaksızın Hükümet'in bu tür bilgileri sunmamasının, başvuranın iddialarının temeli olduğuna dair çıkarımlarda bulunulmasına sebep olabileceğini bir kez daha tekrarlar (bkz. yukarıdaki 56. paragraf).

70. Dolayısıyla, bu davada olduğu gibi, Hükümet'in kendi elindeki önemli belgeleri göstermemesi ve bunun da AİHM'nin olayları belirlemesinde engel oluşturması gibi durumlarda, sözkonusu belgelerin neden başvuranın iddialarını doğrulamaya yaramayacağını kati olarak ortaya koymak Hükümet'e düşmektedir (bkz. *Akkum ve Diğerleri – İngiltere*, no. 21894/93, § 211, 24 Mart 2005).

71. AİHM bu bağlamda, Hükümet'in, yetkili mercilerin 17 Eylül 1999 ve 23 Şubat 2000 tarihleri arasında bir safhada ilgili gözaltı kayıtlarını incelediği ve Abdülkadir Çelikkbilek'in Aralık 1994 tarihinde tutuklanmadığının belirlendiği şeklindeki ifadesini gözlemler. Ancak, AİHM, kanıtların değerlendirilmesinin ve olayların belirlenmesinin AİHM'nin işi ve kendisine sunulan belgelerin kanıtsal değeri hakkında karar vermenin de yine AİHM'nin görevi olduğunu vurgular. Kendisine yeterli fırsat tanınmış olmasına rağmen, Hükümet, gözaltı kayıtlarını sunmamış ve AİHM'nin taleplerine uygun hareket etmeyi reddetmesinin nedenini açıklamamıştır.

72. Yukarıda anlatıların ışığında, AİHM, Hükümet'in, gözaltı kayıtlarının yetkililerce incelendiği şeklindeki ifadesinin, Hükümet'in, sözkonusu gözaltı kayıtlarının başvuranın iddialarını doğrulamaya yaramayacağı yönündeki görüşünün, yukarıda da belirtilmiş olan, sözkonusu gözaltı kayıtlarının başvuranın iddialarını doğrulamaya yaramayacağını kanıtlamak görevinin yerine getirdiğinin düşünülebilmesi için yeterli olmadığını tespit etmiştir. Dolayısıyla, yalnızca, başvuranın kardeşinin, başvuranın da iddia ettiği üzere, gerçekten Devlet görevlilerince yakalandığı ve tutuklandığı sonucuna varabilir. Bu durumda, Devlet görevlilerinin elindeyken Abdülkadir Çelikkbilek'in nasıl öldürüldüğüne açıklama getirmek, Hükümet'in yükümlülüğü kapsamına girmektedir. Hükümet tarafından bu tür bir açıklama yapılmamasından hareketle, AİHM, Hükümet'in Abdülkadir Çelikkbilek'in öldürülmesine açıklama getirmediği sonucuna varmıştır.

III. AİHS'İNİN 2. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

73. AİHS'nin 2. maddesine göre:

“1. Herkesin yaşam hakkı yasanın koruması altındadır. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında hiç kimse

kasten

öldürülemez.

2. Öldürme, aşağıdaki durumlardan birinde kuvvete başvurmanın kesin zorunluluk haline gelmesi sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlali suretiyle yapılmış sayılmaz:

- a) Bir kimsenin yasadışı şiddete karşı korunması için;
- b) Usulüne uygun olarak yakalamak için veya usulüne uygun olarak tutuklu bulunan bir kişinin kaçmasını önlemek için;
- c) Ayaklanma veya isyanın, yasaya uygun olarak bastırılması için.”

A. Abdulkadir Çelikbilek'in öldürülmesi

1. Tarafların görüşleri

74. Başvuran kardeşinin, AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edilmiş olduğunu gösterecek şekilde Devlet ajanları tarafından öldürülmüş olduğunu ileri sürmüştür.

75. Hükümet, sözkonusu iddiayı reddetmiştir.

2. AİHM'nin değerlendirmesi

76. Yaşam hakkını teminat altına alan ve yaşamdan mahrum bırakılmanın, haklı görülebileceği durumları ortaya koyan 2. madde, AİHS'nin üzerinde hiçbir değişiklik yapılmasına izin verilmeyen temel hükümlerinden biridir. 3. madde ile birlikte, Avrupa Konseyi'ni oluşturan demokratik toplumların temel değerlerinden birini taşır. Bu nedenle, yaşamdan mahrum bırakılmanın haklı görülebileceği koşullar, kesin bir şekilde tahlil edilmelidir. AİHS'nin, insanların korunması için bir vasıta olarak kapsam ve amacı, teminatlarını pratik ve etkin hale getirmek için 2. maddenin yorumlanması ve uygulanmasını da gerektirir (bkz. *McCann ve Diğerleri/İngiltere*, 27 Eylül 1995 tarihli karar, A Serisi no. 324, sayfa 45-46, §§ 146-147).

77. 2. maddenin metni, bir bütün olarak okunduğu zaman, yalnızca kasıtlı adam öldürmeleri değil, kasıtsız bir sonuç olarak hayattan mahrum bırakma ile sonuçlanabilecek “güç kullanımı”na izin verilen durumları da kapsadığını göstermektedir. Ancak, öldürücü gücün kasıtlı ya da kasıtsız kullanımı, gerekliliğini değerlendirmede ele alınabilecek faktörlerin yalnızca biridir. Hiçbir güç kullanımı, (a) ve (c) alt paragrafları arasında ortaya konan amaçların biri ya da daha fazlasının gerçekleştirilmesi için “kesinlikle gerekli” niteliğinden başka bir niteliğe sahip olamaz. Sözkonusu terim, AİHS'nin 8 ve 11 arası maddelerinin 2. paragrafları uyarınca Devlet etkisinin, “demokratik bir toplumda gerekli” olup olmadığına karar verirken normalde uygulanan daha katı ve zorlayıcı bir gereklilik testinin uygulanması gerektiğini gösterir. Sonuç olarak, kullanılan güç izin verilen amaçların gerçekleştirilmesi ile kesin olarak orantılı olmalıdır (ibid. sayfa 46, §§ 148-149).

78. 2. madde tarafından sağlanan korumanın önemi ışığında AİHM, yalnızca Devlet ajanlarının eylemlerini değil, diğer faktörleri de gözönüne alarak yaşamdan mahrum bırakmayı en dikkatli incelemelere tabi tutmalıdır. 2. maddenin 2. paragrafında tanımlanan amaçlardan birini gerçekleştirmek için Devlet ajanları tarafından güç kullanımı, iyi amaçlarla zamanında geçerli olduğuna inanılan fakat zamanla yanlışlıkla gelen dürüst bir kanaate dayandığı durumlarda haklı görülebilir (ibid., sayfa 58-59, § 200).

79. AİHM, Hükümet'in Abdulkadir Çelikbilek'in ölümüne ilişkin açıklamada bulunmadığını tespit etmiştir (bkz. yukarıda kaydedilen paragraf 71). Abdulkadir Çelikbilek'in öldürülmesi hususunda AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edildiği kanısındadır.

B. Soruşturmanın yetersiz olduğu iddiası

80. Başvuran, yetkili makamların kardeşinin öldürülmesine ilişkin yeterli ve etkin bir soruşturma yapmaması hususunda AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edilmiş olduğunu iddia etmiştir. Başvuran, *inter alia*, soruşturmada aşağıda kaydedilen aksaklıkları saptamıştır:

(a) Cesedin bulunmuş olduğu mahal, olduğu şekliyle muhafaza edilmemiştir ve bilhassa ayak izleri ve araba lastiği izlerinin örnekleri, Hükümet'in bilgisi altında olduğu halde alınmamıştır,

(b) Mağdurun boğulmuş olduğuna dair bulgular olduğu halde parmak izi testlerinin yapılmakta olduğuna dair hiçbir delil bulunmamaktadır,

(c) Cumhuriyet Savcısı, kahvehanenin sahibi ve müşterilerinden, yöredeki sakinlerden, Diyarbakır havalisindeki polis tesislerinden sorumlu memurlardan ve cesedin bulunduğu 21 Kasım 1994 tarihinde polise bilgi veren halktan ifade almamıştır,

(d) Cesedin fotoğrafları ve Diyarbakır bölgesindeki gözaltı kayıtları hiçbir zaman başvurana gösterilmemiştir, ve son olarak,

(e) öldürülmeyi soruşturmak için harcanan zamanın uzunluğu.

81. Hükümet, Abdulkadir Çelikbilek'in cesedi yanında, cinayetin faillerinin bulunmasına ışık tutacak hiçbir delil bulunmamış olduğunu belirtmiştir. Cumhuriyet Savcısı, otopsi yaparak ve ölmüş kişinin karısı ve erkek kardeşini sorgulayarak bir soruşturmayı teşvik etmiştir. Söz konusu soruşturma, 20 Aralık 2014 tarihine kadar devam etmiştir ve Cumhuriyet Savcısı, her üç ayda bir, soruşturmadaki olası gelişmelerden haberdar edilmiştir.

82. AİHM, AİHS'nin 2. maddesi uyarınca yaşam hakkını koruma yükümlülüğünün, Devlet'in AİHS'nin 1. maddesi uyarınca "kendi yetki alan[ı] içinde bulunan herkese Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlükleri tanıma" görevi ile bağlantılı olarak ele alındığında, kişiler güç kullanımı sonucu öldürüldüklerinde resmi ve etkin bir soruşturma şekli olmasını gerektirdiğini hatırlatır (bkz., *mutatis mutandis*, *McCann ve Diğerleri*, yukarıda kaydedilen, § 161, bkz. *Kaya/Türkiye*, 19 Şubat 1998 tarihli karar, *Hüküm ve Karar Raporları* 1998-I, § 105). Bu bağlamda AİHM, söz konusu yükümlülüğün, öldürmeye bir Devlet ajanının neden olduğunun açık olduğu durumlarla sınırlı olmadığını belirtir (bkz. *Salman*, yukarıda kaydedilen, § 105).

83. AİHM başlangıç olarak, başvuranın 15 Aralık 1994 tarihinde Diyarbakır Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'na gitmiş olduğunu fakat Mahkeme binasının kapısındaki polisin kendisine, kardeşinin adının listede olmadığını söylemiş olduğunu ileri sürdüğünü gözlemlemiştir (bkz. yukarıda kaydedilmiş olan paragraf 15). AİHM ayrıca, 21 Aralık 1994 tarihinde Cumhuriyet Savcısı huzurunda yine bu yönde bir ifade vermiş olduğunu gözlemlemiştir (bkz. yukarıda kaydedilmiş olan paragraf 37).

84. Başvuranın Diyarbakır Mahkemesi'ne gitmiş olduğuna dair iddiası, başvuranın Diyarbakır Mahkemesi'ne başvurmuş olduğunu ve orada kendisine, polis memurları tarafından kardeşinin gözaltına alınanlar arasında bulunmadığının söylendiğini belirten Hükümet tarafından doğrulanmıştır.

85. Hükümet'in, başvuranın kardeşinin polis memurları tarafından gözaltına alınmasını ilişkin iddiasını hiçbir zaman yetkili makamların huzurunda sunmamış olması (bkz. yukarıda kaydedilen paragraflar 51) yönündeki iddiası, başvuran Diyarbakır Mahkemesi'nde kardeşinin gözaltına alınmadığını söylediği yönünde yukarıda kaydedilmiş olan beyanları ile

uyuşmamaktadır (bkz. yukarıda kaydedilmiş olan paragraf 52). Bu tür bir cevap ancak, bir kişinin polis tarafından gözaltına alınıp alınmadığına dair bir soruşturmaya verilmiş bir cevap olabilir.

86. Olayların gerçekleştiği sırada yürürlükte olan CMUK'un 153. maddesine göre, bir suçun işlendiğine dair şüpheye yer veren herhangi bir durumdan haberdar edilen bir Cumhuriyet Savcısı, cezai bir takibat olup olmadığına karar vermek için olayları soruşturmakla yükümlüdür. Ayrıca, olayların gerçekleşmiş olduğu tarihte yürürlükte olan Ceza Kanunu'nun 179. maddesi, bir kişinin özgürlüğünü kanuna aykırı olarak kısıtlamanın bir suç olduğunu öngörmüştür. AİHM başvuranın, yetkili adli makamlara yeterli bilgiyi vermiş olduğunu tespit etmiştir. Söz konusu zamandan itibaren bu yetkili makamlar, Abdulkadir Çelik'in ortadan kaybolmasına ilişkin etkin bir soruşturma yürütme görevini üstlenmiştir.

87. Hükümet tarafından, söz konusu yetkili makamların Çelik'in ortadan kaybolmasını takip eden günlerde hiçbir girişimde bulunmadığına dair hiçbir doküman sunulmamıştır. Özellikle başvuranın da belirtmiş olduğu gibi, kahvehanenin sahibinin, müşterilerinin ya da polislerden birinin, Cumhuriyet Savcısı tarafından sorgulanmış olduğunu gösterecek hiçbir doküman bulunmamaktadır. Ayrıca ilgili gözaltı kayıtlarının, Cumhuriyet Savcısı tarafından iddiaların doğruluğunu kontrol etmek için incelediğini gösteren bir delil de bulunmamaktadır. Benzer şekilde, başvuranın ya da başvuranın erkek kardeşinin eşinin ifadeleri de alınmamıştır.

88. AİHM, yetkili makamların söz konusu günlerde, Türkiye'nin güney doğu bölgesinde birçok insan öldürüldüğü bir dönemde, pasif kalmış oldukları sonucuna varmıştır.

89. Başvuranın erkek kardeşinin öldürülmesine ilişkin soruşturma ile ilgili olarak AİHM, Abdullah Çelikkbilek'in cesedinin bulunmasının AİHS'nin 2. maddesi uyarınca ölümü çevreleyen olaylara dair etkin bir soruşturma yürütme yükümlülüğünü getirdiği *ipso facto* kararını vermiştir (bkz. *mutatis mutandis*, *Ergi/Türkiye*, 28 Temmuz 1998 tarihli karar, *Raporlar* 1998-IV § 82, *Yaşa/Türkiye*, 2 Eylül 1998 tarihli karar, *Raporlar* 1998-VI § 100).

90. Olay mahallinde hazırlanan raporlardan (bkz. yukarıda kaydedilmiş olan 31-33 paragraflar arası) cesedin bulunmuş olduğu bölgenin incelenmediği anlaşılmaktadır. Bu bakımdan AİHM, başvuran tarafından vurgulanmış olduğu üzere eksikliklere ve ihmellere değinmektedir (bkz. yukarıda kaydedilmiş olan paragraf 79).

91. Ayrıca yerel Cumhuriyet Savcısı'nın da bulunduğu olay mahallinde hazırlanmış olan raporda, Abdullah Çelikkbilek'in telle boğulmuş olduğu belirtildiği halde, Hükümet parmak izi ya da DNA için adli testleri içeren, söz konusu tel ya da diğer ilgili delillerin bulunması için araştırma yapıldığı sonucuna varılmasını sağlayacak hiçbir bilgi sunmamıştır.

92. Cumhuriyet Savcısı tarafından yürütülen soruşturmaya ilişkin olarak AİHM, Sözleşme organlarına sunulmuş olan dokümanlara göre, hiçbir girişimde bulunulmamış olduğunu gözlemlemiştir. Soruşturma, otopsi ve başvurandan ve ölen kişinin karısından alınmış olan ifadelerden oluşmaktadır ve bunlarla sınırlıdır.

93. AİHM, 2014 senesinde kanuni sürenin bitimine kadar soruşturmanın devam etmekte olacağını belirtmiştir. Ancak, söz konusu tarihe kadar, soruşturmanın bu kısmının, polisin düzenli olarak halen failleri aramakta olduklarını belirtmesi ile birlikte, Cumhuriyet Savcısı ve polis arasında gönderilip alınan bir grup mektupla sınırlı olduğu görülmektedir (bkz. yukarıda kaydedilen paragraflar 41-42 ve 44-46 arası). Söz konusu mektuplarda

bulunulan girişimlerle ilgili hiçbir bilgi olmamasından dolayı AİHM, mektupların etkin bir soruşturmanın kanıtı olarak görülemeyeceği kararını vermiştir.

94. Yukarıda tanımlanan çok ciddi aksaklıklar ışığında AİHM, yerel makamların AİHS'nin 2. maddesi tarafından öngörüldüğü şekilde, başvuranın erkek kardeşinin ölümüne ilişkin etkin bir soruşturma yürütmediği sonucuna varmıştır.

95. Dolayısıyla, Hükümet'in iç hukuk yollarının tüketilmemiş olması iddiasına dayanan ilk itirazını reddetmiştir (bkz. yukarıda kaydedilmiş olan paragraf 48) ve prosedür bağlamında AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edilmiş olduğu kararını vermiştir.

IV. AİHS'NİN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLMİŞ OLDUĞU İDDİASI

96. Başvuran, AİHS'nin 3. maddesine dayanarak erkek kardeşinin kaçırılması ve öldürülmesinin ve yetkililerin duruma tepkisiz kalmasının, kendisinin insanlık dışı muamele anlamına gelecek şekilde sıkıntı çekmesine neden olduğu hususunda şikayette bulunmuştur. AİHS'nin 3. maddesine göre:

“Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz.”

97. Hükümet, başvuranın iddialarının somut temelini reddetmenin ötesinde, AİHS'nin 3. maddesinin öngördüğü şekilde şikayeti özel olarak bir karara bağlamamıştır.

98. AİHM'nin, erkek kardeşinin öldürülmesinin başvuranın sıkıntı çekmesine neden olduğu hususunda şüphesi bulunmamaktadır, ancak bu bağlamda AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edilmiş olduğu sonucuna varmak için bir gerekçe görmemektedir (bkz. *a contrario*, ortadan kaybolma davaları, *Tanlı/Türkiye*, no. 26129/95, § 159, ECHR 2001-III (extracts)).

99. Sonuç olarak AİHM, AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edilmemiş olduğu sonucuna varmıştır.

V. AİHS'NİN 6. VE 13. MADDELERİNİN İHLAL EDİLMİŞ OLDUĞU İDDİALARI

100. Başvuran AİHS'nin 6. maddesine dayanarak, erkek kardeşinin öldürülmesine ilişkin yeterli cezai araştırma yapılmamasının bir sonucu olarak, teşhis edilemeyen failer aleyhine dava açmak için Mahkeme'ye ulaşma şansı olmadığı hususunda şikayette bulunmuştur.

101. Komisyon'a ve AİHM'ye sunmuş olduğu görüşlerinde başvuran, soruşturmadaki eksikliklerin ayrıca AİHS'nin 13. maddesinin ihlalini oluşturduğunu iddia etmiştir.

102. Hükümet, başvuranın iddialarına ilişkin açıklamada bulunmamıştır.

103. AİHM ilk olarak başvuranın, başvuru formunda AİHS'nin 13. maddesini dayanak olarak göstermemiş olduğunu gözlemlemiştir, sözkonusu maddeye ilk olarak başvuranın, 27 Kasım 1996 tarihli görüşlerinde başvurulmuştur.

104. Ancak AİHM, hukuken dava olaylarına nitelik yükleme hususunda otorite olması nedeniyle, başvuran, Hükümet veya Komisyon tarafından gerçekleştirilen “nitelik yükleme” ile sınırlı olamadığını hatırlatır. *Jura novit curia* ilkesine dayanarak, kendi önerge şikayetlerini, daha önce huzurunda başvurulmamış olan maddeler ve paragraf uyarınca değerlendirmektedir.

Bir şikayet, yalnızca dayanılan yasal temeller ve iddialarla değil, aynı zamanda içerisinde sözü geçen olaylarla da nitelendirilir (bkz. *Guerra ve Diğerleri/Türkiye*, 19 Şubat 1998 tarihli karar, *Raporlar* 1998-I, § 44, *Powell vw Rayner/İngiltere*, 21 Şubat 1990 tarihli karar, A Serisi no. 172, sayfa 13, § 29, bkz. aynı zamanda *Assenov ve diğerleri/Bulgaristan*, 28 Ekim 1998 tarihli karar, *Raporlar* 1998-VIII, § 132).

105. Her durumda AİHM, sözkonusu sıkıntılar yetkili makamların, soruşturma yürütme yollarına ilişkin başvuranın daha genel şikayetleri ile bağlantılı olduğu için, benzer şikayetleri 6. madde yerine 13. madde uyarınca incelemekte olduğunu gözlemlemiştir. 13. maddenin ilgili madde olduğu düşünülmektedir, özellikle AİHS'nin 2. maddesinin ihlali olarak, mağdurun yakınlarına tazminat ödenmesi yolu ile telafi edilemez (bkz., *mutatis mutandis*, *Kaya*, yukarıda kaydedilen, §§ 104-105).

106. Sözkonusu davada AİHM, başvuranın şikayetinin Cumhuriyet Savcısı tarafından erkek kardeşinin öldürülmesine ilişkin başlatılan soruşturma aleyhine yöneltilmiş olduğunu ve başvuranın, dava açmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla başvuru, yalnızca AİHS'nin aşağıda kaydedilmiş olan 13. maddesi uyarınca incelenmelidir:

“Bu Sözleşme’de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kimseler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabileme hakkına sahiptir.”

107. AİHM, AİHS'nin 13. maddesinin, Sözleşme'nin öngördüğü haklar ve özgürlükler, yerel yasal düzenden ne şekilde korunmakta olsa da bir iç hukuk yolunun, sözkonusu hakları ve özgürlüklerin esasını yerel düzeyde teyit edeceğini temin eder. 13. maddenin etkisi, AİHS uyarınca “ileri sürülebilir bir şikayetin” esasını karara bağlamak için bir iç hukuk yolu şartını gerektirmek ve Sözleşmeciler Devletler, sözkonusu şart uyarınca değerlendirildiği halde, destek sağlamaktır. Ancak 13. maddenin öngördüğü iç hukuk yolu, kanunen olduğu kadar uygulamada da “etkin” olmalıdır ve özellikle uygulanması, Sorumlu Devlet'in yetkili makamlarının faaliyetleri veya ihmalleri sonucu nahak yere engellenmemelidir (bkz. *Aksoy/Türkiye*, 18 Aralık 1996 tarihli karar, *Raporlar* 1996-VI, sayfa 2286, § 95; *Aydın/Türkiye*, 25 Eylül 1997 tarihli karar, *Raporlar* 1997-VI, sayfa 1895-96, § 103, *Kaya*, yukarıda kaydedilen, § 106).

108. Yaşam hakkının temel önemi dikkate alındığında, 13. madde, uygun durumlarda tazminat ödenmesinin yanı sıra, ölümden sorumlu kişilerin tespiti ile cezalandırılmasını ve şikayetçinin soruşturma sürecinden etkin bir şekilde yararlanmasını sağlayabilecek, etkili bir soruşturma da gerektirmektedir (bkz. yukarıda anılan *Kaya*, § 107).

109. Sözkonusu davada sunulan kanıtlar temelinde, AİHM, sorumlu Devlet'in, AİHS'nin ikinci maddesi uyarınca başvuranın kardeşinin ölümünden sorumlu olduğu hükmüne varmıştır. Dolayısıyla başvuranın bu konudaki şikayetleri 13. madde uyarınca “savunulabilir” özelliktedir (bkz. yukarıda anılan *Salman*, § 122 ve orada anılan diğer davalar).

110. Dolayısıyla, yetkili makamların başvuranın kardeşinin ölüm şartlarına ilişkin etkin bir soruşturma yürütme yükümlülüğü vardır. Yukarıda belirtilen nedenlerle (bkz. 86-93. paragraflar), 2. madde ile getirilen soruşturma yürütme yükümlülüğünden daha kapsamlı şartlar gerektiren 13. Madde'ye uygun bir soruşturma yürütülmemiştir (bkz. yukarıda anılan *Kaya*, § 107). Bu nedenle AİHM, başvuranın, kardeşinin ölümüne ilişkin olarak, etkili bir hukuk yolundan yararlanamadığı ve dolayısıyla faydalanabileceği tazminat talebi gibi diğer hukuk yollarını kullanamadığı hükmüne varır.

111. Bu nedenle AİHS'nin 13. maddesi ihlal edilmiştir.

VI. AİHS'NİN 2., 3. VE 6. MADDELERİ BAĞLAMINDA 14. MADDENİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

112. Başvuran, Kürt kökenli olması nedeniyle, kendisi ve merhum kardeşinin, AİHS'nin 2., 3. ve 6. maddeleri bağlamında 14. maddesine aykırı bir şekilde ayrımcılığa maruz kaldıklarını ileri sürmüştür. 14. madde şöyledir:

“Bu Sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.”

113. AİHM, AİHS'nin 2. ve 3. maddelerinin ihlal edildiğine karar verdiğini not eder; bu şikayetleri AİHS'nin 14. maddesi bağlamında yeniden incelemesinin gerekli olmadığı kanaatinde.

VII. AİHS'NİN 41. MADDESİ'NİN UYGULANMASI

114. AİHS'nin 41. maddesi şöyledir:

“Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder.”

A. Maddi tazminat

115. Başvuran, öldüğü sırada 38 yaşında olan merhum kardeşinin evli olduğunu ve bir yaşında ikiz kızları olduğunu belirtmiştir. Hayattayken, Diyarbakır'daki hayvan pazarında alıcılarla satıcılar arasında aracılık yaparak yılda 6.672,88 sterlin kazanmaktaydı. Söz konusu dönemde Türkiye'deki yaşam beklentisi dikkate alındığında, başvuran, aktüeryal tablolara göre kardeşinin toplam kazanç kaybını 11.437,09 Sterlin olarak hesaplamıştır. Başvuran, aynı zamanda kardeşinin ikiz kızlarının eğitimi için harcadığı 12.710 Sterlin'in tazminini de talep etmiştir.

116. Hükümet, iddialarını kanıtlayamadığı için başvurana herhangi bir tazminat ödenmesinin gerekmediğini ileri sürmüştür. Başvuranın kullandığı, İngiltere için hazırlanmış olan aktüeryal tabloların uygulanabilirliğine de itiraz etmiştir. Son olarak Hükümet, AİHM'nin uygun göreceği tazminat miktarının haksız kazanç oluşturmaması gerektiğini iddia etmiştir.

117. Başvuranın kazanç kaybı iddialarına ilişkin olarak, AİHM'nin yerleşik içtihatları, başvuranın talep ettiği tazminat ile AİHS ihlali arasında açık bir sebep-sonuç ilişkisi olması gerektiği ve uygun şartlarda bunun kazanç kaybının tazminini de kapsayabileceği yönündedir (diğerlerinin yanı sıra bkz. *Barberà, Messegue ve Jabardo/İspanya* (50. Madde), 13 Haziran 1994 tarihli karar, Seri A no. 285-C, ss. 57-58, §§ 16-20).

118. AİHM, aile durumunu ve başvuranın merhum kardeşi Abdülkadir Çelikkbilek'in yaşını da not eder. AİHM, aynı zamanda, AİHS'nin 2. Maddesi uyarınca ölümden yetkili makamların sorumlu olduğu hükmüne vardığını da dikkate alır (bkz. yukarıdaki 78. paragraf). Bu şartlar altında, 2. Madde'nin ihlali ile Abdülkadir Çelikkbilek'in ölümü nedeniyle ailesinin yitirdiği maddi destek arasında doğrudan bir sebep-sonuç ilişkisi bulunmaktadır.

119. Yukarıda anlatılanların ışığı altında, yaptığı tarafsız değerlendirme sonucunda, AİHM, Abdülkadir Çelikkbilek'in eşi ve çocukları için başvurana 60.000 Euro (EUR) ödenmesine karar vermiştir.

B. Manevi tazminat

120. Başvuran kardeşinin öldürülmesi için 40.000 Sterlin ve AİHS'nin 3. ve 13. maddelerinin ihlali bağlamında kendisi için de 10.000 Sterlin tazminat talebinde bulunmuştur.

121. Hükümet, iddialarını kanıtlayamadığı için başvurana herhangi bir ödeme yapılmasının gerekmediğini öne sürmüştür.

122. AİHM, Abdülkadir Çelikkbilek'in ölümünden yetkili makamların sorumlu olduğu hükmüne vardığına dikkat çeker. Bu konudaki 2. madde ihlaline ilaveten, yetkili makamların, AİHS'nin 2. maddesindeki usuli yükümlülüğün aksine ve AİHS'nin 13. maddesine aykırı olarak, bu ihlal hakkında etkili bir soruşturma ve hukuk yolu sağlayamadığı kararına da varmıştır. Bu şartlar altında ve benzer davalarda uygun görülen tazminatlar da dikkate alındığında, AİHM, yaptığı tarafsız değerlendirme sonucunda, Abdülkadir Çelikkbilek'in eşi ve çocukları için manevi tazminat olarak başvurana 20.000 Euro (EUR) ödenmesine karar vermiştir. Aynı zamanda kendisi için de başvurana 3.500 EUR manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

C. Mahkeme masrafları

123. Başvuran, başvurusunu AİHM huzuruna getirirken girdiği masraflar için toplam 11.966,90 Sterlin talep etmiştir. Bu meblağ içerisinde aşağıdaki kalemler yer almaktadır:

- (a) İngiltere'deki avukatların ücretleri için 3.080 Sterlin;
- (b) Türkiye'deki avukatların ücretleri için 2.970 Sterlin;
- (c) İngiltere'deki avukatların çeviri masrafları için 510 Sterlin;
- (d) İngiltere'deki avukatların idari masrafları için 156,90 Sterlin;
- (e) Türkiye'deki avukatların idari masrafları için 950 Sterlin;
- (f) Kürt İnsan Hakları Projesi (KHRP) tarafından istihdam edilen personelin yasal ve idari ücretleri için 2.500 Sterlin;
- (g) KHRP'nin idari masrafları için 375 Sterlin; ve son olarak,
- (h) KHRP'nin çeviri masrafları için 1.425 Sterlin.

124. Hükümet, başvuranın talep ettiği ücretlerin aşırı ve hayali olduğunu öne sürmüştür. Ayrıca Hükümet, yapıldığı iddia edilen harcamaların hiçbirinin belgelenmediği kanaatindedir.

125. Mevcut bilgiler temelinde yaptığı değerlendirme sonucunda, AİHM, başvurana mahkeme masrafları için – uygulanabilecek her türlü katma değer vergisi hariç olmak üzere – 8.000 Sterlin ödenmesine karar vermiştir. Net meblağ, başvuranın talep ettiği ve belirlediği şekilde, başvuranın temsilcisinin İngiltere'deki banka hesabına Sterlin olarak ödenecektir.

D. Gecikme faizi

126. AİHM, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın kısa vadeli kredilere uyguladığı faiz oranına üç yüzde puanı eklemek suretiyle elde edilecek oranın uygun olduğuna karar vermiştir.

BU NEDENLERLE AİHM OYBİRLİĞİ İLE

1. Hükümet'in ön itirazının reddine;
2. Sorumlu Devlet'in AİHS'nin 38. maddesine dayanan, AİHM'nin olayları saptama görevinde gerekli tüm kolaylıkları sağlama yükümlülüğünü yerine getirmediğine;
3. Hükümet'in, AİHS'nin 2. maddesine aykırı olarak, başvuranın kardeşinin ölümünden sorumlu olduğuna;
4. Sorumlu Devlet'in yetkili makamlarının, başvuranın kardeşinin öldürülmesi hakkında etkili bir soruşturma yürütmemesi nedeniyle AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edildiğine;
5. AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edilmediğine;
6. AİHS'nin 13. maddesinin ihlal edildiğine;
7. AİHS'nin 2., 3. ve 6. maddeleri bağlamında AİHS'nin 14. maddesinin ihlal edilip edilmediğinin belirlenmesinin gerekli olmadığına;
8. (a) Sorumlu Devlet'in, madi tazminat olarak, başvurana, kararın AİHS'nin 44 § 2. maddesi uyarınca kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içerisinde, her türlü vergi dahil olmak üzere 60.000 EUR (altmışbin Euro) ödemesine; bu miktarın ödeme tarihindeki kur üzerinde Türk lirasına çevrilerek Abdullah Çelikkbilek'in eşi ve çocukları için başvurana ödenmesine.

(b) Sorumlu Devlet'in, manevi tazminat olarak, başvurana, yukarıda anılan üç aylık süre içerisinde, ödeme tarihindeki kur üzerinden Türk lirasına çevrilmek üzere aşağıdaki meblağları ödemesine:
 - (i) Abdulkadir Çelikkbilek'in eşi ve çocukları için 20.000 Euro (yirmibin Euro);
 - (ii) başvuran için 3.500 Euro (üçbinbeşyüz Euro); ve
 - (iii) yukarıdaki tutarlara uygulanabilecek her türlü vergi;
(c) Sorumlu Devlet'in, mahkeme masrafları için, başvurana, aynı üç aylık süre içinde, kendisinin İngiltere'de belirlediği banka hesabına yatırılmak üzere, her türlü katma değer vergisi ile birlikte, ödeme tarihindeki kur üzerinden Sterlin'e çevrilerek 8.000 Euro (sekizbin Euro) ödemesine;
- (d) yukarıda anılan üç aylık sürenin aşılmasından ödeme gününe kadar geçen süre için Avrupa Merkez Bankası'nın kısa vadeli kredilere uyguladığı faiz oranına üç yüzde puanı eklemek suretiyle elde edilecek oranın gecikme faizi olarak uygulanmasına;

9. Başvuranın adil tazmin taleplerinin kalan kısmının reddine, *karar vermiştir.*

İngilizce olarak hazırlanmış ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77 §§ 2. ve 3. maddeleri uyarınca, 31 Mayıs 2005 tarihinde yazılı olarak tefhim edilmiştir.

S. DOLLÉ
Sekreter

J.-P. COSTA
Başkan

AIHS'nin 45 § 2. maddesi ve AIHM İç Tüzüğü'nün 74 § 2. maddesi uyarınca, Costa'nın aşağıdaki kısmi mutabakat şerhi bu karara eklenmiştir:

J.-P.C.
S.D.

HAKİM COSTA'NIN KISMİ MUTABAKAT ŞERHİ

Kararın vardığı sonuçlara katılıyorum. Ancak, bir noktada benim kanaatimce meslektaşlarıma katılmakta zorlanıyorum çünkü bu konudaki içtihatların katı ve değişime açık olduğu kanaatini taşımaktayım. Başvuranın, kardeşinin kaçırılması ve ölümü ile yetkili makamların gösterdiği duyarsızlık nedeniyle insanlıkdışı muameleye karşılık gelen üzüntü ve acı yaşadığı iddiasından bahsediyorum.

Gerçekten de içtihatlar nüanslarla doludur ve kurbanın aile üyelerinden birinin, AİHS'nin 3. maddesinin ihlali nedeniyle mağdur olduğunu nadiren kabul etmektedir. Örneğin *Kurt/Türkiye* davasında (25 Mayıs 1998 tarihli karar, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-III) böyle bir şikayeti kabul etmişti; bu davada, yakalanan kişinin, yakalanma esnasında hazır bulunan ve kendisinden haber alamayan annesinin, yaşadığı uzun süreli endişe nedeniyle 3. madde ihlali mağduru olduğuna karar verilmişti.

Buna karşın, *Çakıcı/Türkiye* davasında (no.23657/94, AİHM 1999-IV), AİHM başvuranın 3. maddenin ihlali nedeniyle mağdur olduğunu kabul etmemiştir, çünkü başvuran güvenlik kuvvetleri kardeşini yakaladığı sırada olay yerinde değildir, yetkili makamlara dilekçe verme ve soru sorma işini üstlenmemiştir ve yetkili makamların tepkisinden kaynaklanan ağırlaştırıcı sebepler bulunmamaktadır (bkz. *Çakıcı*, § 99). Komisyon'un, büyük bir çoğunlukla, aksi görüşü ifade ettiğine dikkat çekerim.

Bu davada kurbanın kardeşi olan başvuran, kurbanın polis tarafından kaçırılması sırasında olay yerinde bulunmamaktadır, ki bu olaya birçok başka şahit vardır. Ancak başvuran özellikle savcı ve mahkeme ile temasa geçmeye yönelik adımlar atmıştır. Kaçırılmadan bir hafta sonra, polisin kendisine haber vermesini takiben, kardeşinin korkunç işkence izleri taşıyan cesedini görmüştür. Ek olarak, sözkonusu karar, Hükümet'i ölümden sorumlu bulmuş ve yetkili makamlar tarafından cinayetin etkili bir şekilde soruşturulmadığına karar vermiştir (çift yönlü bir 2. madde ihlali).

Bu şartlar altında, sözkonusu davada başvuranın yaşadığı acının insanlıkdışı davranışa tekabül ettiği iddia edilebilir.

Bu kadar ileri gitmememin iki nedeni var. Birincisi, uzun ve ailenin yas süreci yaşamasını engelleyen bir kaybolma sürecinin yarattığı üzüntü, muhtemelen, cinayetin hızla açığa çıkmasından çok daha insanlık dışıdır; ancak yas da çok büyük acıya neden olabilmektedir. İkincisi, AİHM içtihatları aile bağlarının yakınlığını hesaba katmakta ve ebeveyn-çocuk bağına kardeşler arasındaki bağdan daha fazla önem vermektedir (bkz. *Çakıcı*, § 98). Yine de bu dava hakkında oldukça mütereddim.